

سنگهای صفراوی

کولهلیتایزیس یا سنگ صفراوی، به معنای رسوب مواد سخت در سیستم صفراوی است. سنگ صفراوی میتواند در کیسه ی صفرا تشکیل شود. سنگهای صفراوی اندازه‌های متفاوتی دارند، میتوانند به اندازه‌ی یک دانه شن یا به اندازه‌ی یک توپ گلف باشند.

علت تشکیل سنگ صفراوی چیست؟

در تشکیل سنگ صفراوی عوامل مختلفی نقش دارند.

عملکرد اصلی کیسه‌ی صفرا و مجاری صفراوی انتقال صفرا به روده است که اهمیت زیادی برای هضم و جذب چربیها دارد. صفرا که غنی از اسیدهای صفراوی است، توسط سلولهای کبد ساخته شده و از طریق مجاری صفراوی داخل کبدی وارد مجاری کبدی مشترک و سپس وارد کیسه‌ی صفرا شده و در آنجا انباشته میشود تا در زمان مناسب از آنجا توسط مجاری صفراوی خارج کبدی (مجرای صفراوی مشترک) به ابتدای روده وارد شود و در هضم و جذب چربیها شرکت کند. کبد روزانه 1000-1500 سیسی صفرا ترشح میکند.

صفرا علاوه بر نمکها و اسیدهای صفراوی که به هضم چربی ها کمک میکنند، حاوی محصولات زایدی مانند کلسترول و بیلروبین است. بیلروبین از تخریب سلولهای قرمز خون پیر به وجود می‌آید.

سنگ صفراوی وقتی شکل میگیرد که ذرات کلسترول یا بیلروبین جمع شده و توده‌های جامد تشکیل میدهند. این سنگ میتواند به مرور زمان که در کیسه‌ی صفرا، صفرا روی آن جریان دارد، بزرگتر شود، مانند مرواریدی که در درون صدفی شکل میگیرد.

از علل تشکیل سنگ صفراوی میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

– اشباع بیش از حد کلسترول صفراوی در اثر

- استروژن مصرف
- یائسگی در درمانی هورمون
- زایمان چند داشتن
- بارداری از جلوگیری های قرص مصرف
- سریع وزن کاهش
- باریک ی روده انتهای های بیماری

– تشکیل هستهای به عنوان مرکز تشکیل سنگ صفراوی در کیسه ی صفرا در اثر عواملی مانند

- صفراوی های انگل
- صفراوی مجاری باکتریال های عفونته
- سفتر یا کسون مانند هایی بیوتیک آنتی
- وریدی کامل ی تغذیه
- خون تزریق

– کم تحرکی کیسه‌ی صفرا که سبب سکون صفرا می شود. که میتواند ناشی از موارد زیر باشد:

- بارداری
- طولانی گرسنگی
- سوماتواستاتین
- صفراوی مجاری های تنگی
- صفراوی های انگل
- و ...

انواع سنگ صفراوی

دو نوع سنگ صفراوی وجود دارد:

۱. اندیشه تشکیل کلسترول از عمدتاً که صفراوی های سنگ

ساخته کلسیمی های نمک دیگر انواع و روئین بیل با کلسیم ترکیب از که (سیاه یا ای قهوه) دار رنگدانه صفراوی های سنگ شده اند.

لجن کیسه صفرا یک ترکیب بسیار غلیظ از اسیدهای صفراوی، بیل روئین، کلسترول، موکوس و پروتئینها است که مستعد رسوب و تبدیل به حالت جامد و نیمه جامد است.

علائم سنگ صفراوی چیست؟

اغلب اوقات سنگهای صفراوی علامت و مشکلی ایجاد نمیکنند. سنگهای صفراوی کوچک میتوانند از کیسه صفرا خارج شده و از طریق مجاری صفراوی خارج کبدی، وارد روده شده و از آنجا از طریق مدفوع از بدن دفع شوند.

اما اگر سنگ صفراوی در دهانه ی خروجی کیسه صفرا و یا در مجاری صفراوی گیر کند؛ میتواند باعث بروز علائم شود. بعد از خوردن غذا، بهخصوص غذاهای چرب، عضلات ظریف دیواره کیسه صفرا فشرده میشوند تا صفرا به درون روده تخلیه شود. اگر کیسه صفرا در مقابل سنگ صفرا فشرده شود یا سنگ صفراوی مانع خروج آسان صفرا از کیسه شود، درد زیاد و مداومی ایجاد خواهد شد.

حال اگر سنگ صفراوی به مجاریایی که تخلیه صفرا را به عهده دارند وارد شود، اما نتواند از آن عبور کرده و وارد روده شود؛ در چنین موردی، سنگ گیر کرده در مجرا، با ایجاد انسداد در مسیر صفراوی، موجب تجمع صفرا در کیسه صفرا یا کبد میشود. حال وقتی مجرای گوارشی با باکتری آلوده شود، مایع تجمع یافته میتواند منجر به عفونت بسیار وخیمی شود. همچنین اگر سنگ صفراوی حرکت کرده، از مجرای تخلیه ی صفرا پایینتر آید، میتواند مسیر آزادسازی آنزیمهای گوارشی از لوزالمعده (پانکراس) را نیز مسدود کند. این مسئله میتواند سبب التهاب پانکراس (پانکراتیت) شود.

پس به طور خلاصه میتوان گفت:

– اکثر افراد دارای سنگ صفرا بدون علامت هستند. که البته در برخی موارد با گذشت زمان علامت دار میشوند. مثلاً درد بهوجود میآید یا عفونت و التهاب کیسه صفرا رخ میدهد و یا سنگ حرکت کرده در مجرای صفراوی انسداد ایجاد میکند.

– در صورت ایجاد علائم، موارد زیر مورد انتظار است:

○ درد شکمی که اغلب در قسمت فوقانی و راست شکم است. درد ناشی از سنگ صفراوی، درد شدیدی و مداومی است که حدود 15 دقیقه طول میکشد و هر چند ساعت تکرار میشود.

○ حساسیت به غذاهای چرب؛ غذاهای چرب با تحریک انقباض در کیسه ی صفرا سبب تشدید درد میشوند.

○ آروغ، نفخ، تهوع یا کاهش اشتها.

– گاهی اوقات سنگ صفراوی عوارض بیشتر و جدیتری مانند التهاب لوزالمعده (پانکراتیت) یا عفونت در کیسه صفرا و یا مجاری صفراوی ایجاد میکند. اگر یکی از این عوارض پیش آید، ممکن است بیمار دچار تب، درد بسیار بیشتر و شدیدتر شکمی و یا زردی شود.

تشخیص سنگ صفراوی

بهترین روش تشخیص وجود سنگ صفراوی، سونوگرافی است.

اگر شما علائمی داشته باشید که خیلی شبیه علائم معمول سنگ صفراوی نباشد، هرچند که در سونوگرافی سنگ صفراوی تشخیص داده شده باشد، برای پزشک دشوار خواهد بود که مطمئن باشد که علائم شما ناشی از سنگ صفراوی است. اگر علائم موجود برای سنگ صفراوی معمول و مشخص باشد، پزشک احتمالاً درمان برای سنگ صفراوی را توصیه خواهد کرد.

اگر سنگ مانع جریان صفرا شده باشد، در سونوگرافی اتساع مجاری صفراوی ناشی از انسداد دیده خواهد شد؛ در چنین شرایطی، برای بررسی درگیری لوزالمعده و کبد، آزمایش خون انجام میشود.

سیر بیماری

گاهی سنگهای صفراوی کوچک از کیسه صفرا خارج شده، از طریق مجرای صفراوی خارج کبدی وارد روده شده و از آنجا با مدفوع از بدن دفع میشوند. همچنین درد ناشی از سنگ صفرا (کولیک صفراوی) میتواند با جابجایی سنگ صفراوی مزاحم در درون کیسه صفرا، از بین برود. اما به هر حال در تعداد زیادی از افراد، سنگ صفرا علایمی ایجاد میکند که نیاز به درمان جراحی دارد و تا زمانی که کیسه صفرا برداشته نشود، علایم ادامه می یابند. حتی وقتی حملات کولیک صفراوی خودبخود آرام میشود، در دو سوم افراد، در عرض 2 سال، علایم باز میگردند.

پیشگیری

اگر شما از چاقی و اضافه وزن پرهیزید؛ احتمال کمی دارد که به سنگ صفراوی مبتلا شوید. اگر رژیم غذایی دارید از رژیمهای غذایی که سبب کاهش وزن سریع میشوند، پرهیزید. استروژن و قرص های جلوگیری از بارداری، احتمال بروز سنگ صفراوی را افزایش میدهند. اگر عوامل خطر دیگر سنگ صفراوی مانند چاقی را دارید، از مصرف این قرصها اجتناب نمایید. به علل تشکیل سنگ صفراوی در بالا نگاهی بیندازید.

درمان سنگ صفراوی

سنگهای صفراوی تنها در صورتیکه علامت ایجاد کنند، نیاز به درمان دارند. اغلب بیمارانی که نیاز به درمان سنگ صفراوی دارند؛ تحت عمل جراحی قرار میگیرند که «کولهسیستکتومی لاپاراسکوپی» نام دارد. در این روش از یک برش بسیار کوچک، دوربین لامپ داری (لاپاراسکوپ) وارد شکم میشود و پزشک از طریق یک تلویزیون ویژه، توسط این دوربین، داخل شکم بیمار را میبیند. از طریق یک برش بسیار کوچک دیگر نیز ابزار ظریف جراحی وارد شکم میشود که پزشک از طریق آن، کیسه صفرا را خارج میکند.

چون در لاپاراسکوپی برشهای جراحی کوچک و ظریف هستند، بیمار پس از جراحی به سرعت بهبود میابد.

جراحی کوله سیستکتومی باز یا خارج کردن کیسه صفرا از طریق برش جراحی بزرگ و با دید مستقیم، تنها برای برخی بیماران پرخطر (مانند بیمارانی که سابقه ی جراحی شکم و چسبندگی دارند، یا بیماران چاق و یا مبتلا به سیروز) انجام میشود.

در 5 درصد موارد؛ جراحی لاپاراسکوپی شروع میشود اما به دلایل تکنیکی، جراح روش را به جراحی باز تغییر میدهد.

برای سنگهای صفراوی که در مجرای کبدی مشترک گیر کردهاند، ممکن است درمانهای اضافتری لازم باشد. ERCP روشی است که در آن جراح محل تخلیه مجرای صفراوی به داخل روده را میبیند که این عمل نیز با اندوسکوپ انجام میشود. اندوسکوپ از طریق دهان بیمار وارد روده میشود. در این روش جراح میتواند سنگ را بیرون بکشد و یا انتهای مجرا را کمی گشاد کند تا سنگ از مجرا عبور کرده، به روده برود و خدبخود با مدفوع دفع شود.

برای بیمارانی که نمیتوانند جراحی را تحمل کنند، ممکن است داروهای خوراکی که به حل شدن سنگ صفراوی کمک میکند، تجویز شود. برای مشاهدهی نتایج این درمان حداقل شش ماه وقت لازم است و تنها در نیمی از بیماران مؤثر است. همین که درمان متوقف شود، سنگ صفراوی باز میگردد.

دو روش دیگر برای شکستن سنگ صفراوی، استفاده از امواج شوک (لیتوتریپسی) یا تزریق مستقیم مواد حل کنندهی سنگ، به داخل کیسه صفرا است.

اما به هر حال در میان تمام درمانها؛ جراحی روش درمانی ارجح است و مؤکداً توصیه می شود؛ چرا که سنگهای صفراوی وقتی که کیسه صفرا برداشته نشده باشد؛ احتمالاً دوباره تشکیل میشوند.

چه زمانی باید با پزشک متخصص تماس گرفت؟

اگر شما سنگ صفراوی دارید، در صورت مشاهده ی موارد زیر با پزشکتان تماس بگیرید:

- تب بدون علت مشخص
- درد شدید یا مداوم در ناحیهی راست شکم، وسط شکم یا در پشت
- استفراغ مداوم
- زردی پوست یا چشم

پیش‌آگهی

درمان جراحی سنگ صفراوی بسیار مؤثر است. در اغلب بیماران علایم به طور کامل از بین می‌رود و باز نمی‌گردد. کیسه صفرا یک عضو حیاتی نیست و اغلب افراد پس از برداشتن آن دچار تغییرات گوارشی نمی‌شوند. در تعداد کمی از موارد درد شکمی یا اسهال بعد از برداشتن کیسه صفرا به وجود می‌آید و بنابراین درمانهای اضافته‌ری یا تغییر در رژیم غذایی لازم می‌شود.